

УДК: 338.47:656.2

Олена Карась, к. е. н.

(доцент каф. «Менеджмент організацій і логістики»

Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Максим Волга

(магістрант групи 2МО,

Державний економіко-технологічний університет транспорту)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

У статті розглянуте поняття ефективності та його види. Наведені основні показники ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту, а також напрями її підвищення. Проаналізовані основні економічні показники діяльності ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЗТ» і розроблений план заходів з підвищення ефективності його діяльності.

Ключові слова: ефективність, показники ефективності, залізничний транспорт.

В статті рассмотрено понятие эффективности и его виды. Приведены основные показатели эффективности деятельности предприятий железнодорожного транспорта, а также направления ее повышения. Проанализированы основные экономические показатели деятельности ЗАО «Киев-Днепропольское МППЗТ» и разработан план мероприятий по повышению эффективности его деятельности.

Ключевые слова: эффективность, показатели эффективности, железнодорожный транспорт.

Постановка проблеми. Зменшення обсягів перевезень порівняно з потенційно можливим зумовлює посилення міжгалузевої конкуренції на ринку транспортних послуг, що об'єктивно вимагає застосування нових підходів до забезпечення конкурентоспроможності і спричиняє необхідність підвищення економічної ефективності залізничних вантажних перевезень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання підвищення ефективності діяльності підприємств займаються такі вітчизняні і зарубіжні вчені як Дикань В.Л., Єдін А.О., Куласв Ю.Ф., Міротін Л.Б., Пашенко Ю.Е., Пехтерев Ф.С., Світличний В.І., Сергєєв В.І., Смахов А.А., Соболев В.М., Федюшин Ю.М., Цветов Ю.М., Шинкаренко В.Г. та інші. Водночас деякі аспекти проблеми підвищення ефективності діяльності залізничних підприємств в умовах несталої економічної ситуації потребують подальших теоретичних і практичних досліджень.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних і практичних підходів до підвищення ефективності діяльності залізничних підприємств на прикладі підприємства ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЗТ».

© Карась О. О., Волга М. В., 2014

Виклад основного матеріалу. Проблема економічної ефективності завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою – від власників приватного підприємства до керівників держави. Управління ефективністю діяльності українських підприємств у сучасних умовах ускладнено трьома особливостями економічної ситуації.

По-перше, українські підприємства діють у постійно змінюваних економічних умовах. При плановій і розвиненій ринковій економіці існує відносна стабільність середовища. В умовах планової економіки підприємство може розраховувати на те, що його партнери не збанкрутують – держава просто не дозволить їм цього зробити. У розвиненій ринковій економіці підприємства зазнають краху і з'являються нові, але кількість подібних підприємств в окремо взятій галузі за визначений період часу – невелика порівняно з масштабами всієї галузі в цілому. Отже, з погляду короткострокових рішень, прийнятих підприємствами, в обох випадках структура галузі може вважатися відносно стабільною. В Україні зараз зовсім інша ситуація. Структура галузі постійно змінюється.

По-друге, немає визначеної ясності щодо суб'єкта управління підприємством у державному секторі. Формально багато підприємств, як і раніше, вважаються державними, проте уряд не може реально впливати на їхню діяльність. Деякі підприємства приватизовані без належного дотримання юридичної процедури. Отже, їхня приватизація може бути поставлена під сумнів. Таким чином, керівництво державних підприємств не впевнене в довгостроковій стабільності свого становища, але відповідає за перебудову всередині самого підприємства.

По-третє, внаслідок відсутності системи розподілу ресурсів між підприємствами, координація діяльності між ними перебуває під загрозою. У будь-якій взаємозалежній економіці поділ праці повинен спиратися на координуючий механізм. Результатом координації в економіці є створення системи зв'язків, яка полягає в скороченні витрат на пошук партнерів і ведення операцій.

Ефективність у широкому значенні цього слова означає співвідношення між результатом (ефектом) і витратами. Ефективність виробництва – об'єктивна економічна категорія, що характеризує ступінь досягнення загальних і окремих результатів від оптимального використання всіх ресурсів підприємства (матеріальних, трудових, фінансових).

Узагальнюючий показник ефективності застосовуваних ресурсів підприємства (організації) можна розрахувати, користуючись формулою:

$$E_{зр} = V_{чп} / (ЧП + (\Phi OC + \Phi OB) / K_{пвп}), \quad (1)$$

де $E_{зр}$ – ефективність застосовуваних ресурсів, тобто рівень продуктивності суспільної (живої і уречевленої) праці;

$V_{чп}$ – обсяг чистої продукції підприємства;

$ЧП$ – чисельність працівників підприємства;

ΦOC – середньорічний обсяг основних фондів за відновною вартістю;

ΦOB – вартість оборотних фондів підприємства;

$K_{пвп}$ – коефіцієнт повних витрат праці, що визначається на макrorівні як відношення чисельності працівників у сфері матеріального виробництва до обсягу утвореного за розрахунковий рік національного доходу і застосовується для перерахунку уречевленої у виробничих фондах праці в середньорічну чисельність пра-

цівників. Ефективність виробництва має поліморфність визначення і застосування для аналітичних оцінок і управлінських рішень. З огляду на це важливим є вирішення за окремими ознаками відповідних видів ефективності, кожний з яких справляє певне практичне значення. Існують наступні класифікації ефективності виробництва за окремими ознаками:

- 1) за наслідками: економічна і соціальна;
- 2) за місцем одержання: локальна і народногосподарська;
- 3) за ступенем збільшення ефекту розрізняють: первісна, мультимодальна;
- 4) за метою визначення: абсолютна, порівняльна.

До основних показників ефективності діяльності підприємств залізничного транспорту відносять: продуктивність праці (кількість тонно-кілометрів і подвоєне число пасажиро-кілометрів, що припадають на одного працівника, зайнятого в перевезеннях); собівартість перевезень (визначається діленням витрат, пов'язаних із здійсненням транспортної роботи, на кількість перевезених тонн чи виконаних тонно-кілометрів); прибуток (грошове вираження різниці між вартістю наданих послуг і витратами на її виробництво); рентабельність (розраховується як відношення прибутку до витрат, тобто є нормою прибутку); фондвіддача (відношення вартості продукції до середньорічної вартості основних засобів).

Основними напрямками підвищення ефективності вантажних залізничних перевезень є:

- 1) удосконалення єдиних технологічних процесів роботи філії товариства, магістральних станцій залізниць і вантажовласників з метою мінімізації загальних витрат і простоїв рухомого складу;
- 2) збільшення доходності за рахунок надання додаткових послуг і підвищення якості послуг;
- 3) оптимізація логістичних зв'язків і удосконалення координації роботи диспетчерських служб товариства і залізниць;
- 4) підвищення ефективності використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів;
- 5) гармонізація економічних інтересів учасників перевізньо-логістичного процесу;
- 6) реорганізація збиткових філій шляхом перетворення у виробничі дільниці прибуткових філій і інше.

Для розробки плану заходів підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЗТ» проаналізуємо основні показники, що характеризують ефективність її діяльності (табл. 1).

Завдяки збільшенню обсягів перевезень і проведенню ефективної цінової політики на ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЗТ» чистий прибуток за період 2011–2013 роки зріс із 4425 тис. грн до 4756 тис. грн. Фінансовий результат від операційної діяльності, за досліджуваний період, мав тенденцію до зростання – з 5318 тис. грн до 6150 тис. грн. Собівартість послуг зростала протягом усього періоду, за 2013 рік при плані 252 825,0 тис. грн становила 279 720,1 тис. грн. Перевищення собівартості над планом обумовлюється ростом витрат на ремонти і поточне обслуговування рухомого складу й інших технічних засобів. Завдяки проведеній роботі по збільшенню доходності й мінімізації витрат рентабельність в 2012 році відповідно до 2011 року зросла в два рази і становила 4%. У 2013 році після суттєвого збільшення витрат рентабельність зменшилася і становила 2%, як і в 2011 році. Продуктивність

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

праці протягом 2011 – 2013 років стабільно зростала і становила в 2013 році – 122 тис. грн/чол., що на 28 тис. грн/чол. більше, ніж у 2011 році. Позитивний баланс показників загальних доходів і витрат збережено, як до плану, так і до факту попереднього року.

*Таблиця 1. Основні показники ефективності діяльності
ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЗТ»*

Найменування показника	Одиниці виміру	Роки			Темп росту, %	
		2011	2012	2013	2011/2012	2012/2013
Продуктивність праці	тис. грн/чол.	94	111	122	119	109
Фінансовий результат від операційної діяльності	тис. грн	5318	16992	6150	320	36
Прибуток (збиток)	тис. грн	4425	10336	4756	234	46
Рентабельність діяльності	%	2	4	2	194	43
Собівартість послуг	тис. грн	224868	257397	279720	114	109

Провівши аналіз основних економічних показників діяльності підприємства можна зробити наступні рекомендації щодо підвищення ефективності його діяльності.

По-перше, потрібно зробити оновлення рухомого складу. Невчасне оновлювання рухомого складу підприємства обумовило прогресуюче погіршення його стану. На основі проведеного аналізу наявності рухомого складу залізниць України за останні 10 років встановлено, що рівень його зносу становить 57% (більш порогового 50%). Рухомий склад товариства потребує розширеного відтворювання за рахунок залучення додаткових обсягів перевезень, які можливо збільшити, якщо поновити договірні відносини з ВАТ ЗЗБК ім. С. Ковальської по Київ-Московській філії і ЗЗБВ ВАТ ДБК-3 по Київ-Петрівській філії; більш ефективного використання амортизаційних відрахувань; створення реноваційного фонду і використання його за прямим призначенням.

По-друге, необхідно провести реструктуризацію підприємства. Вона може бути спрямована на зміну майна, структури виробничої програми, структури залученого капіталу, активів, доходів і витрат, структури персоналу, інформації або інших структур. Проведення реструктуризації дасть змогу скоротити постійні витрати. Постійні витрати дуже часто є надвисокими, оскільки протягом років, коли на підприємстві ситуація погіршувалася, не проводилося їх перегляду з врахуванням ринкових умов. Скорочення значної кількості управлінських працівників і робітників соціальної сфери часто є необхідними. Концентрація виробництва на меншій території приводить до зниження накладних витрат на утримання будівель, опалення і водопостачання тощо. Активи, що не використовуються, теж вимагають додаткових витрат, зокрема сплати податків (наприклад, податок на землю тощо). Списан-

ня активів, що не використовуються, з бухгалтерського балансу веде також до зменшення амортизаційних відрахувань.

По-третє, потрібно провести заходи по зменшенню собівартості послуг. Збільшення собівартості послуг товариства, за останні роки, пов'язане з підвищенням вартості паливно-мастильних матеріалів, матеріалів верхньої будови колії, ремонтів, запасних частин і інших матеріалів. Внаслідок підвищення з травня 2013 року тарифних ставок і посадових окладів працівникам товариства зросли витрати на оплату праці. Скорочення собівартості продукції за рахунок заробітної плати на підприємстві можливе через забезпечення вищих темпів зростання продуктивності праці порівняно з темпами збільшення заробітної плати. Скорочення цієї статті витрат також можливе за рахунок зменшення чисельності управлінського апарату. Найбільш ефективними шляхами зниження собівартості послуг є впровадження економних технологій, використання світового досвіду щодо зменшення собівартості. В умовах постійного зростання цін на енергоносії надзвичайно актуальними є питання їх економного використання, тобто енергозбереження. До заходів енергозбереження можна віднести заміну застарілого електроосвітлювального обладнання на сучасне енергозберігаюче і впровадження автоматизованих систем комерційного обліку електроенергії. Також для забезпечення достовірного обліку витрат палива на тягу поїздів і його збереження, визначення витрат палива по кожному елементу нормування можна впровадити електронну систему контролю наявності і моніторингу витрат дизельного палива типу „БІС-Р». Система в реальному часі фіксує випадки несанкціонованого зливу палива із паливного баку, не дозволяє накопичувати в паливному баці не обліковане паливо.

Висновки і пропозиції. До основних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємств залізничного транспорту можна віднести: продуктивність праці, собівартість перевезень, прибуток, рентабельність і фондівіддачу. Провівши аналіз цих показників на досліджуваному підприємстві в статті був запропонований план заходів щодо підвищення ефективності його діяльності. До них можна віднести: оновлення рухомого складу, реструктуризацію підприємства, зменшення собівартості послуг за рахунок зменшення чисельності управлінського апарату, впровадження економних технологій виробництва, впровадження заходів з енергозбереження, тощо. Реалізація запропанованого плану заходів дозволить забезпечити подальший розвиток і підвищення ефективності функціонування товариства в умовах жорсткої конкурентної боротьби, підвищити рівень його інвестиційної привабливості, забезпечити надання адресної підтримки філіям з найбільшими обсягами робіт у розбудові інфраструктури і оновленні основних виробничих засобів і досягти фінансової стабільності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Програма економічних реформ України на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004100-10>
3. Алфимов С. А. Оценка эффективности альтернативных систем транспортного обслуживания грузовладельцев // Матеріали виступів учасників 63-ї науково-технічної конференції ХарДАЗТ і фахівців залізниць.– Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті.– 2001. – № 5.– С. 94-95.
4. Попов Д. Эволюция показателей стратегии развития предприятия // Управление компанией. – 2003. – № 2. – С. 17–23.

5. Духонин Е. Ю. Управление эффективностью бизнеса. Концепция Business Performance Management / Е. Ю. Духонин, Д. В. Исаев, Е. Л. Мостовой и др. Под ред. Г. В. Генса. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 270 с.

Olena Karas, Ph.D. in Economics

(Associate Professor of the Department of Management and Logistics, State Economic and Technological University of Transport)

Maksym Volga

(Master of the G. ZMO, State Economic and Technological University of Transport)

THE FUNCTIONING EFFICIENCY INCREASING OF RAILWAY ENTERPRISES

Reduction of transportation volumes leads to increasing of inter-industry competition in the transport market. This requires the developing of new approaches to ensure competitiveness and makes it necessary to improve the economic efficiency of railway freight transportation. The aim of the article is to research theoretical, methodological and practical approaches of increasing the efficiency of the railway enterprises on the example JSC "Kiev Dnipro MPPZHT". The article discusses the concept of efficiency and its types. There are main efficiency presented figures of railway companies, as well as directions of its increase. Analyzed the main economic indicators of the company and developed an action plan to improve the effectiveness of its activities. Implementation of the proposed plan will provide more efficient functioning of the company, increasing of its investment attractiveness and achievement of financial stability of the enterprise.

Key words: efficiency, efficiency indicators, railway transport.

REFERENCES

1. Site derzhavnoi slyzhby statystyky [Site of the State Statistics Service]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Programa ekonomichnyh reform Ukrainy na 2010-2014 roky «Zamozhne suspilstvo, concurentos-promozhna economica, efektyvna derzhava» [The program of economic reforms in Ukraine for 2010-2014 «Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State»]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004100-10>.
3. Alfimov S. A. Otsenka effektivnosti alternativnyh system transportnogo obsluzhivaniya gruzovladelcev [Evaluating the effectiveness of alternative systems of cargo transport services] // Materiali 63-d naukovno-tehnichnoyi konferencii «Informaciyno keruyuchi systemy na zaliznichnomu transporti». – 2001. – №5. – P. 94-95.
4. Popov D. Evolyutsiya pokazateley strategii razvitiya predpriyatiya [Indicators evolution of enterprise development strategies] // Upravlenie kompaniy. – 2003. – № 2. – P. 17–23.
5. Duhonin E. U. Upravlenie effektivnostyu biznesa [Business Performance Management] / E. U. Duhonin, D. V. Isayev, L. Mostovoy. – М., 2005. – 270 p.